

Skriftlig innspill fra Rettshjelpsalliansen

Høring: Endringer i rettshjelpsloven (ny modell for økonomisk behovsprøving)

Innspillsdato: 30.10.2023

Rettshjelpsalliansens innspill til Justiskomiteens behandling av Prop. 124 L

Rettshjelpsalliansens innspill til Justiskomiteens behandling av Prop. 124 L *Endringer i rettshjelpsloven (ny modell for økonomisk behovsprøving)*

Forslaget til endring i rettshjelpsloven representerer starten på en etterlengtet reform av ordningen med fri rettshjelp. Regjeringens forslag består av et viktig første steg i oppfølgingen av rettshjelpsutvalgets utredning, og har tatt inn over seg viktige korreksjoner fra organisasjonenes høringssvar.

En tredjedel av befolkningen er beregnet å falle inn under de økonomiske vilkårene for rettshjelp med forslaget. Dette vil medføre et svært stort løft for rettsikkerheten i Norge. Spesielt gledelig er det at forslaget kobler de økonomiske vilkårene opp til folketrygdens grunnbeløp, slik at ordningen er sikret for fremtiden. Videre er innføringen av graderte egenandeler basert på betalingsevne et godt grep for å sikre at ordningens treffsikkerhet. Rettshjelpsalliansen mener det er viktig at disse delene av proposisjonen vedtas. Til stortingets behandling håper Rettshjelpsalliansen videre at Justiskomiteen vil se nærmere på følgende anbefalinger:

Rettshjelpsalliansen anbefaler komiteen å gjøre følgende endringer i forslaget til lovendring:

- Endre den nedre grense for betalingsevne i §9 fra 1 til 2 ganger folketrygdens grunnbeløp.

Det legges til en forskriftshjemmel om dekning av tilkjente sakskostnader etter samme modell som utgifter til egen advokat, med gradert egenandel

Rettshjelpsalliansen håper at komiteen i sine merknader vil be regjeringen:

- Forskriftsfeste at utgifter til betjening av usikret gjeld (gjeld utenom boliglån) trekkes fra ved beregning av betalingsevne.
- Forskriftsfeste at egenandeler til helse- og omsorgstjenester trekkes fra ved beregning av betalingsevne.

- Forskriftsfeste en ordning som hensyntar den geografiske ulikheten i nødvendige boutgifter.
- Vurdere å forskriftsfeste et øvre tak på egenandeler, eller mulighet for begrensning av egenandel etter søknad.
- Presisere at egenandelens økning skal være progressiv i takt med betalingsevne.

I tillegg håper vi komiteen i sine merknader i tillegg vil påpeke at:

- Prop. 124L inneholder endringer av behovsprøvingen i *eksisterende rettshjelpslov*. For at regjeringen skal oppfylle anmodningsvedtak fra stortinget er det viktig at også de øvrige delene av rettshjelpsutvalgets utredning følges opp, deriblant hvilke saksområder som kvalifiserer for støtte og hvor mange timer rettshjelp som gis i hver sak.

Rettskjelpsalliansen består av:

Advokatforeningen, FFO (Funksjonshemmedes fellesorganisasjon), Kirkens Bymisjon - Gatejuristen, NOAS (Norsk organisasjon for asylsøkere), Jussbuss, Jussformidlingen, Jusskjelpa i Nord-Norge, JURK (Juridisk rådgivning for kvinner), Kontoret for fri rettshjelp, Norske kvinners sanitetsforening, Personskadeforbundet LTN, Rettshjelpscentralen, Rettspolitisk forening, Stiftelsen Rettferd og Wayback

Bakgrunn

Fradrag for nødvendige utgifter

Hva som skal gi fradrag ved beregning av betalingsevne er grundig behandlet i proposisjonen. I vurderingene er det tatt mye hensyn til at ordningen skal være enkel, innebære minst mulig byråkrati samt gi muligheter for automatisering. Rettshjelpsalliansen mener det er rom for en mer individuell vurdering av betalingsevne uten at det skaper unødvendig mye byråkrati.

Utgifter til betjening av gjeld er noe som i stor grad påvirker hvilken betalingsevne man har, og bør hensyntas i behovsprøvingen. Særlig presserende er dette for personer underlagt offentlig gjeldsordning, eller utleggstrekk, som kan ha svært lite av sin bruttoinntekt utbetalt hver måned. Renteutgifter til usikret gjeld var inkludert i Rettshjelpsutvalgets opprinnelige forslag, med en modell for hvordan informasjon kan innhentes fra skatteetaten.

Nødvendige utgifter til egenandeler for helse- og omsorgstjenester er ikke hensyntatt i forslaget. Personer som lever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom kan ha store ekstrautgifter knyttet til det. Som eksempel kan nevnes utgifter til behandling, utgifter til medisiner og ikke minst egenandel for kommunale tjenester og ytelser. Slike utgifter kan utgjøre en så stor økonomisk belastning at det veier opp for det ekstra byråkratiet som ville måtte oppstå i forbindelse med dokumentasjonskrav for utgiftene. Særlig med tanke på at gruppen med en betydelig grad av slike utgifter er relativt liten.

Kostnader knyttet til leie av bolig varierer mye basert på hvor i landet man bor, og bør hensyntas for å unngå at ordningen treffer skjevt. For å unngå unødvendig byråkrati kan det for eksempel tas utgangspunkt i husbankens satser for maksimale boutgifter på kommunenivå. Det finnes flere mulige fremgangsmåter for en skjematisk behandling av boutgifter som vil bøte på den geografiske skjevheten i slike utgifter uten at en skjønsmessig vurdering er nødvendig.

Egenandeler

Det er lagt opp til at alle med betalingsevne over 1 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) skal betale egenandel. Rettshjelpsalliansen mener det er viktig å påpeke at en inntekt mellom 1 og 2 G er svært lav. Det å kunne betale selv en symbolsk egenandel vil være krevende på en slik inntekt.

Rettshjelpsalliansen mener det å utsette folk i en slik livssituasjon for innkreving av egenandeler vil kunne gjøre en allerede krevende økonomisk situasjon enda verre. Dersom denne gruppen likevel skal ha egenandeler er det viktig å påse at de blir tilstrekkelig lave.

Nivået på egenandelene er satt ut til forskrift, her er det viktig at det presiseres at økningen skal være progressiv, fra en lav andel av utgiftene og opp til en definert maksimal andel. Proposisjonen legger videre opp til at egenandelene skal øke med ressursbruken i hver enkelt sak, for å gi mottakerne insentiver for å begrense ressursbruken. Enkelte saker kan imidlertid bli svært lange og ressurskrevende uten at klienten kan påvirke det. En form for tak på egenandelene, eller mulighet for begrensnings av egenandel etter søknad, bør foreligge.

Dekning av idømte sakskostnader

En viktig del av prosessrisikoen ved å ha en sak i domstolene er idømte sakskostnader. Proposisjonen legger opp til at idømte sakskostnader skal betales i sin helhet av rettshjelpsmottakere. Dette vil kunne virke avskrekkende og de facto begrense rettshjelpsmottakeres tilgang til domstolene.

Det hjelper lite å få gratis, eller rabatterert rettshjelp dersom man kan ende opp med å måtte betale motpartens advokatregning til markedspris. Selv om det i praksis sjelden idømmes sakskostnader i rettshjelpssaker er risikoen i seg selv avskrekkende. Grunnet det begrensede omfanget av idømte sakskostnader i sakene det gjelder vil det være lite kostbart å innbefatte slike utgifter i rettshjelpsordningen med egenandel på lik linje med øvrige utgifter, men det vil ha stor betydning for domstolenes tilgjengelighet.

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 Oslo
postmottak@stortinget.no
Sentralbord: 23 31 30 50

Ansvarlig redaktør: Mona Mortensen Krane
Nettredaktør: Lars Henie Barstad